

VOORSTEL

zaaknummer: 546586
afdelingsnaam: B&O
steller: G. Crolla
telefoon: 035-629 2188

onderwerp: Uitgangspunten Smart City samenwerking

Voorstel

1. De uitgangspunten vast te stellen waarbinnen de samenwerkingsovereenkomst met de beoogde Smart City samenwerkingspartner wordt uitgewerkt

Samenvatting

Gemeente Hilversum is op zoek naar een Smart City samenwerkingspartner waarmee de komende jaren het Smart City Platform voor Hilversum wordt gerealiseerd. Begin 2019 is geconcludeerd dat een langjarige samenwerking met een consortium van marktpartijen realistisch haalbaar lijkt voor Hilversum. De komende periode wordt met de beoogde samenwerkingspartij de inschrijving verder in detail uitgewerkt in een voorstel voor een voorgenomen samenwerkingsovereenkomst. Deze uitwerking gebeurt binnen landelijk vastgestelde wet- en regelgeving o.a. ten aanzien van privacy. Daarnaast zijn er uitgangspunten die meer toegespitst zijn op de Hilversumse situatie, zoals de Hilversumse dataprincipes en het betrekken van de stad, die door de raad worden vastgesteld. De raad heeft in de uitvoeringsfase van de samenwerkingsovereenkomst een toezichthoudende rol. In dit document vindt u het voorstel voor zowel de uitgangspunten als wijze waarop toezicht kan worden gehouden.

Inleiding

Op 17 juli 2018 heeft het college besloten tot het starten van een aanbestedingsprocedure waarin de Smart City samenwerkingspartner wordt geselecteerd. Voorjaar 2019 zijn de doelstellingen, uitgangspunten en rolverdeling voor deze samenwerking met drie geselecteerde consortia besproken als vertrekpunt voor de uit te werken samenwerkingsovereenkomst. De raad is hierover via een BVS geïnformeerd. Op 16 april 2019 heeft het college gevraagd om een formele inschrijving die op 21 mei heeft geleid tot een voorgenomen gunning door het college. De komende periode start met de beoogde samenwerkingspartij de concretiseringsfase: hierin zal de inschrijving gedetailleerd worden uitgewerkt in een samenwerkingsovereenkomst binnen de in dit voorstel opgenomen landelijk wet- en regelgeving en uitgangspunten. In de uitvoeringsfase van de samenwerkingsovereenkomst heeft de raad een toezichthoudende rol. In dit document vindt u een overzicht van de te hanteren landelijke kaders en een voorstel voor de te hanteren uitgangspunten.

Waar wordt de samenwerking op afgesloten?

Leidend in de ontwikkeling van Smart City Hilversum staan te ontwikkelen Smart City toepassingen. Toepassingen waar (nieuwe) technologie en data centraal staan.

Toepassingen met concrete waarde voor inwoners, ondernemers en bezoekers. Zo kan bijvoorbeeld met behulp van verkeerssensoren continu de verkeersdruk worden gemeten. Doorstroming in de stad kan dan worden verbeterd, rekening houdend met de actuele verkeerssituatie.

De ontwikkeling van deze diensten doen we samen met de Smart City samenwerkingspartner *en* de stad. De samenwerkingspartner biedt data en (data) diensten aan en is in staat om data uit de stad te verzamelen. Daarvoor gebruiken we een basis dataplatform, ook inzetbaar voor het opstarten van lokale Smart City samenwerkingen met ondernemers en gebruikers.

Voor realisatie van Smart City toepassingen gelden de gangbare besluitvormingsprocessen. Er zijn op voorhand geen keuzes gemaakt en/of budgetten toegekend.

Uitgangspunten

1. Privacy en data principes

Privacy is een belangrijk thema rondom Smart City activiteiten. Het merendeel van de data in het Smart City Platform zal niet persoonsgebonden zijn. Daar waar er wel sprake is van persoonsgegevens is het cruciaal om de privacy van inwoners, bezoekers, ondernemers, etc. te allen tijde te borgen. In de samenwerkingsovereenkomst worden daarom eisen opgenomen aan data eigenaarschap, privacy en de borging van eventueel gerelateerde ethische vraagstukken.

Deze uitgangspunten zijn als randvoorwaarden opgenomen ten behoeve van de borging van data- en ethische aspecten (zie bijlage 1). Deze bijlage wordt expliciet onderdeel van de samenwerkingsovereenkomst en bestaat uit de volgende componenten:

- 1) Wettelijke kaders rondom data en privacy
- 2) Onze dataprincipes: hoe gaan wij om met data?
- 3) Een werkwijze: toezicht en advies over data dilemma's

Bij het toepassen en opstellen van deze kaders, principes en werkwijze zijn onze privacy officer en de toezichthoudende functionaris gegevensbescherming betrokken. De uitgangspunten zijn gebaseerd op onder meer de [Nationale Praktijkrichtlijn voor Open Urban Platforms](#) en www.citiesfordigitalrights.org.

Met de dataprincipes borgen we o.a. de eisen die we stellen aan het dataplatform, de data en de beschikbaarheid van data. Met de werkwijze borgen we de mogelijkheid om toezicht te houden en voor stad de mogelijkheid om mee te denken.

Proces

Aan het proces wordt momenteel gewerkt, maar heeft de volgende contouren:

- Bij een nieuwe ontwikkeling wordt in kaart gebracht wat de vraag is; iedere nieuwe ontwikkeling wordt voorgelegd aan de Privacy Officer.
- Er volgt een datascan: welke data is voor deze ontwikkeling nodig en is deze al op het platform beschikbaar of moet deze nog verzameld worden.
- Waar sprake is van privacygevoelige informatie of verdenking van privacy-impact wordt een pentest (penetratietest, oftewel “binnendringtest”) en PIA (Privacy Impact Assessment) georganiseerd door de Privacy Officer en zo nodig afgestemd met de onafhankelijke functionaris gegevensbescherming. Hierin wordt verzameling data, doelbinding, en wijze van anonimiseren/ pseudonimiseren/ aggregeren getoetst aan wetgeving.
- Dilemma's worden voorgelegd aan het stadspanel (zie hieronder) en ontwikkelingen die persoonsgebonden data omvatten worden aan de commissie ter advies neergelegd. Bij akkoord raadscommissie kan de toepassing dan verder ontwikkeld worden. Een overzicht van beschikbare data en de eventuele sensoren in de stad die daarvoor worden ingezet zijn altijd openbaar beschikbaar in een register.

Het Stadspanel Data, in oprichting, wordt betrokken bij nieuwe ontwikkelingen van het Smart City Platform. Hierbij krijgt dit Stadspanel een adviserende rol, die betrekking heeft op de volgende ethische aspecten:

1. Transparantie en openheid van te implementeren Smart City toepassingen
2. Bescherming van de privacy en communicatie daarover

3. De keuze voor inclusieve toepassingen -zo goed mogelijk toegankelijk voor alle betrokkenen

2. Openheid en toegankelijkheid van het Smart City Platform

Het succes van het Smart City Platform wordt mede bepaald door de mogelijkheid voor alle inwoners, ondernemers en bezoekers van Hilversum om toegang te krijgen tot en gebruik te kunnen maken van data uit het platform. Zo moeten ook lokale bedrijven (data)diensten kunnen ontwikkelen op basis van data uit het platform via het Smart City Platform.

Uitgangspunten:

De samenwerkingspartner garandeert:

Toegang voor derde partijen tot het Smart City Platform. Het Smart City Platform heeft expliciet als doel dat naast de samenwerkingspartner ook andere partijen nieuwe diensten kunnen aanbieden in Hilversum. De samenwerkingspartner biedt daarom toegang voor derden om 1) data te verzamelen in de openbare ruimte 2) data aan te bieden op het data platform of 3) data juist te gebruiken. Hiervoor wordt open toegang tot het data platform en interoperabiliteit tussen de onderdelen van het Smart City Platform geborgd.

Dit betekent dat:

- Voorwaarden voor het verzamelen van data in de openbare ruimte zijn helder en transparant en gelijk voor vergelijkbare partijen
- Voorwaarden voor het aanbieden van data en data diensten op het Smart City Platform zijn helder en transparant en gelijk voor vergelijkbare partijen
- Voorwaarden voor het gebruiken van data en data diensten zijn helder en transparant en gelijk voor vergelijkbare partijen
- Samenwerkingspartner actief ontwikkelingen doorvoert op het vlak van (Smart City) standaardisatie en interoperabiliteit

3. Overdraagbaarheid Smart City Platform bij einde contractduur

Het is belangrijk om in de samenwerkingsovereenkomst duidelijke uitgangspunten te formuleren om de flexibiliteit en overdraagbaarheid van het Smart City Platform tijdens en na afloop van de contractduur met de samenwerkingspartner te garanderen.

Als uitgangspunt geldt dat:

de samenwerkingspartner de continuïteit, toekomstbestendigheid en overdraagbaarheid van het Smart City Platform garandeert. Dit betekent niet alleen dat het platform flexibel inspeelt op de ontwikkelingen in de maatschappij en de behoefte aan datadiensten, maar ook dat een derde partij aan het einde van de contractduur (die dan bijvoorbeeld een aanbesteding op dit vlak heeft gewonnen) het Smart City Platform naadloos kan overnemen en dat continuïteit van de dienstverlening is geborgd.

4. Groeimodel en financiën Smart City Platform

We kiezen voor een integrale en stadsbrede aanpak van het Smart City Platform. Concrete toepassingen zijn bepalend voor de (door)ontwikkeling van het Smart City platform. De integrale aanpak maakt het mogelijk om data vanuit verschillende domeinen (bijvoorbeeld geluidskwaliteit en veiligheid) te combineren. In deze combinaties zien gemeente en marktpartijen de grootste meerwaarde van een Smart City aanpak.

Uitgangspunt is de ontwikkeling volgens een groeimodel:

- Een basis dataplatform en het opstarten van lokale Smart City samenwerkingen met ondernemers en gebruikers zijn nodig voor alle Smart City toepassingen. Deze initiële activiteiten zullen we opstarten. De kosten dekken we uit het Smart City budget. De samenwerkingspartner investeert mee (tijd, geld, expertise) in de ontwikkeling van het Smart City Platform.
- Voor realisatie van specifieke Smart City toepassingen (bijvoorbeeld voor Smart Mobility) gelden de gangbare besluitvormingsprocessen. Er zijn op voorhand geen keuzes gemaakt en/of budgetten toegekend.

Bij de ontwikkeling van specifieke Smart City toepassingen worden afspraken gemaakt over de (verdeling van) kosten en opbrengsten van de specifieke toepassing. Uitgangspunt is dat potentiële Smart City opbrengsten terugvloeien richting zowel gemeente als samenwerkingspartner en weer worden ingezet om het Smart City Platform verder te ontwikkelen.

5. Bestuurlijke principes en de rol van de raad

De gemeente borgt in de Smart City samenwerking de publieke belangen. Rollen en verantwoordelijkheden en de wijze waarop sturing en toezicht plaatsvindt zijn uitgebreid besproken met de geselecteerde marktpartijen.

De raad:

- Stelt de uitgangspunten vast waarbinnen de samenwerkingsovereenkomst met de beoogde Smart City samenwerkingspartner wordt uitgewerkt.
- Heeft in de uitvoeringsfase een toezichthoudende rol. Hiertoe geeft de raad het College opdracht om jaarlijks voortgang te rapporteren aan de commissie Economie en Bestuur.
- Heeft in de besluitvorming over specifieke Smart City toepassingen haar gebruikelijke rol. Voorafgaand aan realisatie van Smart City toepassingen wordt het reguliere besluitvormingsproces gevolgd.
- Heeft te allen tijde de mogelijkheid om inzicht te vragen op alle aspecten in het beoordelingsproces zoals beschreven in paragraaf 1.
- Wordt betrokken bij besluitvorming over mogelijke ethische dilemma's.

Het college:

- Heeft bevoegdheid om binnen de door de raad vastgestelde kaders een samenwerkingsovereenkomst uit te werken met beoogde samenwerkingspartner.

Burgemeester en wethouders van Hilversum,
de gemeentesecretaris, de burgemeester,

D. Emmer

P.I. Broertjes

Bijlage

1. Borging privacy en ethische aspecten

Bijlage 1 – Borging privacy en ethische aspecten

Privacy is een belangrijk thema rondom Smart City activiteiten. Het is cruciaal om de privacy van inwoners, bezoekers, ondernemers, etc. te allen tijde te borgen. Daarnaast kunnen met het inzetten van data en kunstmatige intelligentie ook andere ethische aspecten geraakt worden.

Algemeen geldt dat data verzamelen onder voorwaarden mag. Zo moet onder andere uitgelegd worden hoe het gebruik van data ten dienste staat van de samenleving en wat de noodzaak is. Een samenleving waarin ruimte is voor andersdenkenden. Vertrouwen is hierin cruciaal. Vertrouwen van onze inwoners, ondernemers, bezoekers en u als raad.

Wij willen garant kunnen staan voor waarborgen van de privacy en ethische waarden van onze stad en inwoners. Daarbij geldt uiteraard dat we ons houden aan de eisen voor zorgvuldige verwerking van persoonsgegevens zoals vastgelegd in de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

Aan de Functionaris Gegevensbescherming (FG) zijn in een vooroverleg de door ons opgestelde dataprincipes en onze beoogde werkwijze voorgelegd. Op basis van dit vooroverleg en de inzichten uit de [Nationale Praktijkrichtlijn voor Open Urban Platforms](#) en www.citiesfordigitalrights.org organiseren we de **borging van privacy en ethische aspecten** met behulp van 3 zaken:

- 1) Uitgangspunten rondom data en privacy
- 2) Onze dataprincipes: hoe gaan wij om met data?
- 3) Een werkwijze: toezicht en advies over data dilemma's

1) Uitgangspunten rondom data en privacy

Privacy by design

Privacy by design houdt in dat bij de ontwikkeling van de toepassing van Smart City al rekening gehouden wordt met de eisen van privacy en gegevensbescherming. Met als doel de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer zo klein mogelijk te houden. Uitgangspunt is altijd dat niet meer geregistreerd wordt dan nodig is. Bij het kiezen van bijvoorbeeld een sensor zal altijd het beoogde doel leidend zijn en niet de technische methode. Zo is voor het meten van aantallen passanten bijvoorbeeld niet nodig te registreren wat de identiteit van de passanten is. Voor het meten van de drukte op een kruispunt, is het verzamelen en opslaan van kentekengegevens niet nodig. Voor de meeste Smart City toepassingen worden dus geen persoonsgegevens verzameld. Indien wel persoonsgegevens nodig zijn, wordt onder meer gezorgd dat de doelgebondenheid geborgd is, er een wettelijke grondslag aanwezig en niet meer verzameld wordt dan strikt noodzakelijk. Daarnaast wordt de betrokkene altijd geïnformeerd. Op het moment dat het voor de ontwikkeling van Smart City toepassingen nodig is om persoonsgegevens te verzamelen, zal een Privacy Impact Assessment (PIA) plaatsvinden. Zo kunnen risico's worden getoetst en eventuele maatregelen worden genomen. De uitkomsten van de PIA zullen altijd worden gedeeld, ook met inwoners (zie transparantie hieronder).

Gerichte en transparante communicatie

Privacy is een gevoelig onderwerp. Belangrijk is dus om open en helder over Smart City ontwikkelingen te communiceren met bewoners en bedrijven. Voor hen moet helder zijn wat er gebeurt, waar en waarom. In ontwerp-, realisatie- en uitvoeringsfase van Smart City initiatieven. Natuurlijk moet helder zijn waar men met vragen terecht kan. Uitwerking van deze communicatie aanpak vindt momenteel plaats. Algemeen geldt dat de privacy- en ethische aspecten van de Smart City ontwikkelingen in Hilversum ook expliciet worden opgenomen in het jaarverslag dat door de FG wordt opgesteld.

2) Dataprincipes Hilversum

Mede gebaseerd op de uitgangspunten van Cities for digital rights (www.citiesfordigitalrights.org) heeft Hilversum data principes opgesteld:

1. Data zijn toegankelijk
 - a. Data uit de openbare ruimte verkregen in opdracht van gemeente zijn in principe openbaar, tenzij dit herleidbaar is tot een persoon,
 - b. Er zijn duidelijke afspraken met private partijen over de voorwaarden waaronder data verzameld en gebruikt mogen worden.
2. Data zijn transparant
 - a. Openbare toegang tot informatie over de datasystemen (zoals techniek, sensorregister, dataregister),
 - b. Gemeente heeft regie over de in de openbare ruimte verzamelde data, en informeert daarover.
3. Veilig
 - a. Recht op bescherming persoonsgegevens, waarbij privacy by design uitgangspunt is en data in principe anoniem zijn: data worden ten allen tijde, geanonimiseerd/ gepseudonimiseerd of geaggregeerd zodat privacy risico's gedekt zijn. Dit wordt geborgd in een transparant proces (zie punt 3)
 - b. Alle onderdelen voldoen aan actuele normen en wetgeving gegevensbeveiliging en AVG
4. Open
 - a. Eenieder heeft op gelijkwaardige wijze en onder zelfde voorwaarden toegang
 - b. Iedereen moet eigen technologie kunnen gebruiken

3) Werkwijze: toezicht middels proces en advies stadspanel

Vertrouwen rond data, privacy en ethische waarden is cruciaal. Uitgangspunt is dat we eisen volgen die gesteld worden door relevante wetgeving waaronder de AVG. Tegelijkertijd erkennen we dat vraagstukken rondom privacy en ethische waarden gaan om vertrouwen. Dit vertrouwen wordt verkregen door openheid en transparantie: Wat doen we, voor wie en waarom?

Door te werken volgens een afgesproken proces is het helder hoe een nieuwe ontwikkeling tot stand komt, en kan toezicht georganiseerd worden. Dit biedt mogelijkheid tot meedenken en onafhankelijk toetsen en het draagt bij aan transparantie en vertrouwen.

Uitgangspunt:

Het opstellen van een open en transparante werkwijze vinden we belangrijk. We stellen voor om te werken met een Stadspanel Data als adviesorgaan. Het Stadspanel Data heeft een adviserende rol en richt zich specifiek op ethische en/of privacy dilemma's die een rol kunnen spelen rondom Smart City toepassingen. Het advies van dit stadspanel kan resulteren in bijvoorbeeld een aanpassing van de wijze waarop / welke data verzameld wordt. Uiteindelijke besluitvorming over ethische en/of privacy dilemma's, bij de implementatie en realisatie van Smart City toepassingen blijft vanzelfsprekend bij de raad.

Inrichting Stadspanel Data

Bij het implementeren van Smart city toepassingen, zijn de vertrouwen rond data, privacy en ethische waarden meerdere keren aan de orde gekomen in gesprekken met bewoners en ondernemers. Daarom, brengen we de AVG en de gemeentelijke dataprincipes een stap verder met de inrichting van de Stadspanel Data.

Bij de ontwikkeling van het Smart City Platform krijgt dit Stadspanel Data een adviserende rol, die betrekking heeft op de volgende ethische aspecten:

1. Transparantie en openheid van te implementeren Smart city toepassingen
2. Bescherming van de privacy en communicatie daarover
3. De keuze voor inclusieve toepassingen -zo goed mogelijk toegankelijk voor alle betrokkenen

Aan de inrichting van het Stadspanel Data wordt op dit moment gewerkt. De uitgangspunten zijn:

- Het Stadspanel Data bestaat uit: - meerdere betrokken burgers; - tenminste één ondernemer; - tenminste één deskundige op het gebied van data/privacy; - tenminste één data-expert vanuit een kennisinstelling.
- Het Stadspanel Data komt meerdere malen per jaar bijeen;
- Het Smart city ontwikkelteam benadert het Stadspanel Data voor advies op de drie bovengenoemde thema's;
- Hilversummers kunnen het panel benaderen wanneer zij vragen of zorgen hebben over de drie bovengenoemde thema's
- Adviezen van het Stadspanel Data worden gedeeld met de gemeenteraad